

Z tradycji polskiego ruchu laickiego

Autor tekstu: **Leonard J. Pełka**

W walce o myśl wolną — kulturę świecką

Wolnomyślicielstwo zrodziło się w okresie Oświecenia i prezentowało postawę ideologiczną oraz wywodzący się z niej ruch społeczny, odwołujący się do idei liberalizmu politycznego, społecznego i wyznaniowego. Po raz pierwszy określenia *wolnomyśliciel* użył filozof angielski John Toland (1670-1762), który nazwał tak postawę człowieka kierującego się rozumem w odniesieniu do istniejących tradycji religijnych i odrzucającego wszelkie występujące w nich nieracjonalne elementy. Wolnomyślicielstwo rozprzeczniło się w XIX w. jako wielopostaciowy ruch społeczny, wyrastający z bardzo niejednorodnych założeń filozoficznych i ideowych. Posiadało zaś z reguły charakter antyklerykalny, ale nie zawsze było powiązane z ateizmem. Charakteryzowała je także różnorodność stanowisk, zwłaszcza pewne odmiany religijnego racjonalizmu, sceptycyzmu czy nawet deizmu, często też ujawniała postawy *religii bez boga* lub *religii bezwyznaniowej*. W końcu XIX i na początkach XX stulecia Wolnomyślicielstwo funkcjonowało głównie w kręgach liberalnej, racjonalistycznej i scjentystycznej nastawionej inteligencji.

1.

Pierwsze organizacje wolnomyślicielskie zorganizowane zostały w Stanach Zjednoczonych i krajach Europy Zachodniej, jak np. londyński *Instytut Wolnomyślicielski* (1854); nowojorskie *Stowarzyszenie Niewierzących* (1847); brukselskie *Koło "Wyzwolenie"* (1851); holenderskie *Stowarzyszenie Wolnomyślicielskie „Jutrzenka”* (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4513>) (1858) oraz francuskie: *Cywilne Towarzystwo Wolnych Rodzin* (1868) i *Narodowe Stowarzyszenie Wolnomyślicieli Francji* (1902). 29.8.1880 r. powstała w Brukseli *Międzynarodowa Federacja Związków i Stowarzyszeń Wolnej Myśli*, zwana następnie *Międzynarodową Federacją Stowarzyszeń Myśli Wolnej* (1920-1931) i *Międzynarodową Unią Wolnomyślicieli* (1931-1936), zaś od 1936 r. — *Światową Unią Wolnomyślicieli*. Do kręgu jej założycieli należeli m.in. M. Berthelot, F. Buisson, J. Clemenceau, K. Liebknecht, J. Renard, G. Seailles, H. Spencer i M. Vernes. Na podkreślenie zwłaszcza zasługuje tu rola Ferdynanda Buissona (1841-1932) profesora paryskiej Sorbony, który w pracy *Questions de morale* (1900) zaprezentował koncepcję moralności świeckiej, jak również opracował założenia ideologiczne ruchu wolnomyślicielskiego. Te ostatnie przyjęte zostały na X Kongresie Federacji (Rzym 1904) jako deklaracja określająca istotę ruchu. Czytamy w niej: „Wolna myśl nie jest doktryną lecz metodą, tj. sposobem kierowania ową myślą — a w skutku swymi czynami — we wszystkich dziedzinach życia indywidualnego i społecznego. Charakterem tej metody nie jest stwierdzenie pewnych prawd poszczególnych, lecz zobowiązanie się do poszukiwania prawdy we wszystkich dziedzinach życia, jedynie za pomocą naturalnych środków umysłu ludzkiego, przez rozum i doświadczenie. Wolna myśl może działać teoretycznie — w świecie intelektualnym i praktycznie — w świecie społecznym”. Bardziej już precyzyjne określenie wskazanej idei zawarte zostało w preambule *Statutu Unii (Federacji)* z 1959 r. Głosi ona, iż Unia „... składa się z ugrupowań, organizacji i zrzeszeń wolnomyślicielskich, które uznają zasady Myśli Wolnej i będą je szerzyć i bronić przy wszystkich okazjach. Podstawami Myśli Wolnej są: twórcza i pokojowa nauka, swobodne poszukiwanie prawdy. Myśl Wolna głosi swój charakter laicki, demokratyczny (...) domaga się pełnej niezależności dla każdej istoty ludzkiej — bez różnicy płci, rasy, przekonań filozoficznych czy religijnych (...) domaga się prawa do życia, sprawiedliwości, wolności myśli i sumienia, prawa wyboru kultury etycznej (...) nie uznaje żadnego dogmatu religijnego, politycznego, społecznego, narodowego; przeciwstawia się supremacji jakiegokolwiek wyznania (...) walczy o wolność, o demokrację, o postęp intelektualny i moralny ludzkości dla dobra i pokoju społeczeństwa”. Za symbol ruchu przyjęty został kwiat bratka.

Na początku lat dwudziestych XX w. poza istniejącą Federacją rozwijały się również odrębne organizacje wolnomyślicielskie o rodowodzie proletariackim. Na zwołanym zjeździe tychże stowarzyszeń z Austrii, Niemiec i Czechosłowacji (Wiedeń, 5-8.10.1924) opracowano założenia programowe międzynarodowej organizacji, która powołana została jako *Międzynarodówka Wolnomyślicieli Proletariackich*, zwana *Międzynarodową Federacją Wolnomyślicieli Proletariackich*

[Cieplice, 31.5-1.6.1925].

Po II wojnie światowej zarysowały się tendencje dość znacznego osłabienia dotychczasowej działalności w postaci klasycznego modelu wolnomyślicielskiego przy równoczesnym propagowaniu ważkich zagadnień pozadoktrynalnej humanizacji człowieka w oparciu o idee wolności, demokracji i odpowiedzialności. Propagatorami owych haseł były różnorodne ruchy laickie, etyczne, humanistyczne, ateistyczne jak też i wolnomyślicielskie. Powołały one w 1952 r. *Międzynarodową Unię Humanistyczną i Etyczną (IHEU)* z siedzibą w Utrechcie (obecnie siedzibą w Londynie). Natomiast w 1972 r. powstało *Międzynarodowe Stowarzyszenie Humanistów* z siedzibą w Nowym Jorku. Przynależne do obu stowarzyszeń ruchy wolnomyślicielskie w większości pozostają również nadal członkami *Światowej Unii Wolnomyślicielskiej*, stanowiącej niezmiennie jedyne liczące się forum międzynarodowego wolnomyślicielstwa.

2.

Polskie wolnomyślicielstwo zrodziło się na przełomie XIX i XX stulecia w oparciu z jednej strony — o tradycje antyklerykalizmu i radykalizmu ludowego (szczególnie widoczne w polonijnych ruchach wolnomyślicielskich), z drugiej strony ostro zarysowane wątki myśli laickiej w naszej kulturze schyłku XIX i początków XX w. Szczególną w tym względzie rolę odegrał zwłaszcza pozytywizm (Adam Mahrburg, 1855-1918 i Aleksander Świętochowski, 1849-1938); neoromantyzm (Stanisław Przybyszewski, 1868-1927 i Tadeusz Miciński, 1875-1919) oraz marksizm (Ludwik Krzywicki, 1852-1941 i Julian Marchlewski 1866-1925). Całe to bogactwo różnorodnych wątków myśli laickiej znaleźć musiało również określone odzwierciedlenie w założeniach polskiego ruchu wolnomyślicielskiego. Pierwszą jego organizację stanowiła *Polska Liga Wolnej Myśli* — PLWM powstała we Francji (lipiec 1906-1908), która w opublikowanej odezwie dokonała następującego samookreślenia: „Zadaniem Polskiej Ligi Wolnej Myśli jest poprzedzać i uzupełniać zdobycze demokracji drogą ścisłej krytyki, metodą swobodnego badania, intelektualnym szturmem do tych warowni zachowawczych i klerykalnych pojęć, które dzięki specjalnym u nas warunkom trwają po dziś dzień”. Jej Sekcja Paryska wykazywała się szczególną aktywnością: prowadziła klub wolnomyślicielski jak również wydawała, pod redakcją J. Wasowskiego, miesięcznik *"Panteon"* (1907-1908). Z kolei w Warszawie od września 1906 r. wychodziła, pod redakcją A. Niemojewskiego, *"Myśl Niepodległa"*, na której łamach propagowane były idee wolnomyślicielskie.

Z inicjatywy trzech sekcji (paryskiej, warszawskiej oraz galicyjskiej) zwołany został I Krajowy Zjazd Wolnomyślicielstwa Polskiego. Miał on miejsce 8.12.1907 r. w sali warszawskiego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, a w jego obradach uczestniczyło 631 delegatów wywodzących się głównie z kręgu środowisk naukowych, twórczych i oświatowych. Otwierając obrady A. Niemojewski stwierdził: *"Żądamy dla siebie świeckiej metryki, świeckiego ślubu, świeckiego rozwodu, świeckiego pogrzebu i świeckiego sposobu zobowiązania się w sądzie mówienia prawdy (...) Wolna myśl nie zna gwałtu. Ona działa środkami czysto umysłowymi, ona przekonywa, kształci. Do nas bezwzględnie należy przyszłość, naszym torem pójdzie świat"*.

Cele i zadania wolnomyślicielstwa polskiego skreślone zostały w wystąpieniu L. Krzywickiego. Z kolei I. Moszczyńska omówiła istniejącą sytuację w szkolnictwie i postulowała zniesienie przymusu nauki religii. Zjazd postanowił powołać Stowarzyszenie Wolnomyślicieli Polskich, uchwalił jego statut oraz wybrał Komitet Organizacyjny w składzie: L. Belmont, W. Kołakowski, L. Krzywicki, W. Miklaszewski, A. Niemojewski, W. Rzymowski, E. Sokołowski, W. Szukiewicz, S. Weychert oraz M. Zahorski. Na zakończenie obrad przyjęto uchwałę: "1. *Zgromadzeni dnia 8.12.1907 r. w Warszawie wolni myśliciele polscy postanawiają, że przyszła ich organizacja winna być apolityczną.* 2. *Zgromadzeni tamże wolnomyśliciele orzekają, iż nie mają nic wspólnego z Masonerią której organizacja opiera się na zasadzie towarzystwa zamkniętego i na zasadzie sekretu, gdy tymczasem*

Wolna Myśl występuje zupełnie jawnie, poddaje się wszelkiej kontroli publicznej i nie ma żadnych sekretów. 3. *Wolnomyśliciele* żądają przywrócenia prawomocności art. 165 i 194 obowiązującego w Królestwie Polskim kodeksu Napoleona (dotyczące ślubów cywilnych). 4. Aczkolwiek *Wolna Myśl* obejmuje dziś cały glob ziemski, to jednak dyrektywy taktyczne nie mogą przychodzić z zagranicy i wszelka organizacja krajowa musi być przystosowana do warunków miejscowych". Władze carskie nie uznały postanowień Zjazdu oraz zakazały dalszej działalności Stowarzyszenia (1909). **Należy wszakże stwierdzić, iż I Zjazd Wolnomyślicieli Polskich spełnił pionierską rolę w kreowaniu zorganizowanego ruchu laickiego w naszym kraju poprzez sam fakt zainspirowania tego procesu oraz nakreślenia zarysu kierunków działalności zmierzającej do racjonalizacji myślenia, humanizacji stosunków międzyludzkich oraz laicyzowania życia społecznego i kultury.**

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 66. Fot. W. Jaszczyński

3.

Polski ruch wolnomyślicielski w zorganizowanej postaci wpisał się czynnie w bogatą panoramę życia społeczno-politycznego II Rzeczypospolitej. Wpisu tego dokonały dwie organizacje wolnomyślicielskie: *Stowarzyszenie Wolnomyślicieli Polskich* (1920-1928) i *Polski Związek Myśli Wolnej* (1927-1936). Działalność ich zapoczątkowało — zwołane z inicjatywy Jana Baudouina de Courtenay (1843-1929) — zebranie grupy inicjatywnej (5.10.1920), na którym podjęto decyzję o reaktywowaniu *Stowarzyszenia Wolnomyślicieli Polskich*. Powołano Komitet Organizacyjny mający doprowadzić do formalno-prawnej jego legalizacji, która nastąpiła 11.6.1921 r. Na zwołanym następnie walnym zebraniu członków Oddziału Warszawskiego (8.9.1921) powołano Zarząd Główny (będący także Zarządem Oddziału Warszawskiego) Stowarzyszenia, a jego przewodnictwo powierzono J. Baudouin de Courtenay. I Krajowy Zjazd SWP (Warszawa 14.2.1922) stanowił zamknięcie etapu tworzenia organizacji wolnomyślicielskiej w niepodległej Polsce i przejście do konkretnych działań. Ich kierunek tak precyzowała uchwała Zjazdu: "*SWP podejmuje zdecydowaną walkę ze wszelkimi rodzajami przymusu religijnego i domaga się: a) prawnego uznania bezwyznaniowości, b) zupełnego usunięcia religii ze szkół państwowych, c) oddzielenia Kościoła od Państwa*".

Był to program walki o laicyzację życia w kontekście realizacji przeobrażeń liberalno-demokratycznych, co z kolei budziło zastrzeżenia wśród delegatów reprezentujących postawy

lewicowo-ateistyczne. Przewodniczącym Zarządu Głównego został J. Baudouin de Courtenay, zaś do jego składu weszli m.in.: S. Guzicki, J. Hempel, D. Jabłoński, J. Landau, M. Lubecki i M. Wawrzeniecki.

Natomiast II Krajowy Zjazd (Warszawa 23.3.1924) przebiegał już w atmosferze pogłębiających się rozbieżności dotyczących modelu polskiego ruchu wolnomyślicielskiego jak również jego założeń programowych. Bardzo wyraźnie przy tym zarysowały się dwa przeciwstawne sobie nurty: liberalno-wolnomyślicielski (tzw. baudouinowców) i lewicowo-ateistyczny (tzw. hempelców). Na III Krajowym Zjeździe (13.4.1925) SWP przeszło w ręce zwolenników nurtu lewicowego. Przewodniczącym wybrany został Zygmunt Mierzyński (1861-1937) i przyjęto program radykalizacji działalności (mocne akcenty antyklerykalne i ateistyczne, a także antyfaszystowskie oraz odwołania do ideologii marksistowskiej). Część poprzedniego kierownictwa (J. Baudouin de Courtenay, D. Jabłoński, J. Landau i R. Minkiewicz) wystąpiła z SWP. IV Krajowy Zjazd (Warszawa 21.2.1926) zgłosił akces przystąpienia do *Międzynarodówki Proletariackich Wolnomyślicieli*. Najsilniejszym akordem działalności SWP był V Zjazd Krajowy (Warszawa 27.3.1927), w obradach którego brało udział 150 delegatów reprezentujących wszystkie regiony kraju. Natomiast gościem honorowym był Karol Frantzl — sekretarz *Międzynarodówki Proletariackich Wolnomyślicieli*. Przewodniczącym został Henryk Bitner. Był to jednakże ostatni zjazd SWP, albowiem decyzją władz administracyjnych z 12.5.1928 r. uległa zawieszeniu działalność Stowarzyszenia i jego wydawnictw. SWP wydawało: miesięcznik *"Myśl Wolna"* (1922-1928) pod redakcją R. Minkiewicza (1922-1925), J. Baudouina de Courteney (1925) i Z. Mierzyńskiego (1925-1928); czasopismo *"Myśl"* (1927-1928), jak również lubelski miesięcznik *"Wolnomyśliciel"* (1926-1928) oraz łódzki dwutygodnik *"Antyklerykał"* (1926-1928).

Działacze nurtu liberalno-wolnomyślicielskiego po wystąpieniu ze SWP powołali *Polski Związek Myśli Wolnej* — PZMW, którego pierwsze ogniwa organizacyjne powstały już w 1927 r. W tymże samym czasie pojawiły się także pierwsze periodyki Związku: miesięcznik *"Życie Wolne"* (1927-1928) redagowany przez R. Minkiewicza oraz miesięcznik, a następnie dwutygodnik *"Wolnomyśliciel Polski"* (1928-1935) redagowany przez Teofila Jaśkiewicza (Henryka Wrońskiego). I Zjazd Krajowy PZMW (29-30.12.1929) przyjął program zakładający działania na rzecz realizacji podstawowych zasad laicyzacji życia publicznego, jak: *"usunięcie nauki religii ze szkoły oraz wyzwolenie szkolnictwa i nauczycieli spod supremacji kleru"*, utworzenie cmentarzy dla bezwyznaniowców oraz zaprowadzenie ksiąg aktów stanu cywilnego. Przewodniczącym wybrany został Zygmunt Radliński (1874-1941), a w skład Zarządu weszli: T. Jaśkiewicz, T. Kotarbiński, J. Landau, S. Radliński, J. Sołtyk, K. Sterling i L. Śledziński. **W czerwcu 1930 r. PZWM zorganizował w Warszawie tzw. Koło Intelktualistów, którego kierownictwo objął Tadeusz Kotarbiński.** Podstawowym celem działania tej placówki było *pogłębianie teoretyczne zasad myśli wolnej i stworzenie ośrodka, dookoła którego zgrupowałyby się intelektualści-wolnomyśliciele z całego kraju*.

Od października 1930 do grudnia 1935 Koło wydawało własny miesięcznik *"Racjonalista"* pod redakcją J. Landau. Po delegalizacji *Stowarzyszenia Wolnomyślicieli Polskich* jego członkowie zasilili szeregi PZWM wnosząc do jego działalności tendencje lewicowo-ateistyczne, co znalazło swój wyraz w dyskusjach programowych na II i III Krajowym Zjeździe (Warszawa 15.12.1931; 26.3.1933) zaś szczególnie wyraźnie zarysowało się na IV Krajowym Zjeździe (Warszawa 28.10.1934). Nastąpiła wówczas radykalizacja programowa o lewicowym charakterze, o czym wyraziście świadczą podjęta uchwała. Czytamy w niej m.in.: *"IV Krajowy Zjazd Polskiego Związku Myśli Wolnej oświadcza, że ruch wolnomyślicielski jako solidaryzujący się z dążeniami wyzwoleniczymi szerokich warstw włościan, robotników inteligencji zawodowej, opowiada się po stronie walki proletariatu z faszyzmem jako prądem będącym zaprzeczeniem wolności i dążącym poprzez zniszczenie najszlachetniejszych zdobyczy do podtrzymania nikczemnego ustroju kapitalistycznego drogą średniowiecznych metod"*. **Na V Krajowym Zjeździe (Warszawa, styczeń 1936) na przewodniczącego Związku wybrano Stefana Czarnowskiego (1879-1937).** Okres między III a V Krajowym Zjazdem PZWM charakteryzował się znacznym nasileniem działalności wydawniczej. Ukazał się wówczas m.in. *"Kalendarz Wolnego Myśliciela 1935/36"* oraz (poza uprzednio wzmiankowanymi *"Wolnomyślicielem Polskim"* i *"Racjonalistą"*) wydawane były: redagowany przez Z. Żurkowską dwutygodnik *"Błyski Wolnomyślicielskie"* (1933-1936) i redagowany przez S.A. Jeske miesięcznik pomorski *"Pionier"* (1935-1936) W lutym 1936 r. władze administracyjne zawiesiły działalność PZMW i jego agent wydawniczych. Dopiero w 1946 r. grupa działaczy byłego PZMW (T. Jaśkiewicz, J. Kobyłecki, R. Kryspin, K. Rusinek i in.) dokonała reaktywacji ruchu: powołała *Stowarzyszenie Wolnomyślicieli w Polsce* i rozpoczęła wydawanie periodyku *"Głos Wolnych"* łącznie z antyklerykalnym dodatkiem *"Zerwikaptur"*. Działalność Stowarzyszenia została w 1951 r. rozwiązana na mocy decyzji władz

administracyjnych.

4.

Przełom październikowy w 1956 r. zrodził społeczną potrzebę utworzenia zorganizowanego ruchu laickiego dla obrony świeckości życia publicznego i kultury oraz przeciwstawienia się przejawom nietolerancji religijnej. Pojawiały się także postulaty reaktywowania ruchu wolnomyślicielskiego. **W stołecznym Domu Kultury powstał 13.1.1957 r. Klub Inteligencji Ateistycznej, którego inicjatorem i przewodniczącym był Andrzej Nowicki.** Zasadniczy trzon Klubu stanowili pracownicy naukowcy i studenci UW oraz członkowie byłych organizacji wolnomyślicielskich (m.in. S. Arkuszewski, S. Guzicki, M. Horoszewicz, J. Kobyłecki, R. Kryspin, A. Nowicki, A. Straszewicz, E. Wojnarowski i K. Zborowski). W styczniu i lutym analogiczne kluby powstały w Bydgoszczy, Gdańsku, Elblągu, Opolu, Łodzi, Krakowie, Katowicach, Poznaniu, Koszalinie, Lublinie i Puławach. **28.2.1957 r. Zarząd Klubu ogłosił się Tymczasowym Zarządem Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli, którego przewodniczącym został A. Nowicki zaś sekretarzem – A. Straszewicz.** Wszystkie natomiast działające w terenie kluby uległy przekształceniu w ogniwa terenowe OSAiW. I Krajowy Zjazd (Bydgoszcz 7-8.11.1957) przyjął nazwę organizacji jako *Stowarzyszenie Ateistów i Wolnomyślicieli* oraz zatwierdził podstawowe dokumenty (*Deklarację ideową i Statut*). *Deklaracja* zawierała następującą ocenę tradycji oraz zarys celów działania: *"Jesteśmy spadkobiercami i kontynuatorami racjonalistycznego i humanistycznego ruchu, który przez wieki torował drogę poprzez zacofanie, przesady i dogmatyzm. W tym zakresie pragniemy być spadkobiercami idei Protagorasa i Lukrecjusza, Abelarda i Heloizy, Kopernika i Giordano Bruna, Kartezjusza, Woltera i Diderota, Feuerbacha i Marksa, Haeckla i France'a (...). Jesteśmy kontynuatorami ich śmiałej i nieustępliwej walki o wyzwolenie ludzkiego umysłu ze wszystkich krępujących go więzów, o uczynienie człowieka miarą wszystkich wartości, o zaszczytne ideały racjonalizmu i humanizmu (...). Nawiązujemy w szczególności do tradycji wolnomyślicielstwa polskiego, do tych tradycji, które spletały się z walką o realizację ogólnoludzkich ideałów humanizmu i wyzwolenia człowieka (...). Dążymy do realizacji ogólnoludzkich humanitarnych ideałów etycznych, do niezależnienia ich od poza ludzkich nakazów. Propagujemy optymizm poznawczy i zaufanie do potęgi rozumu. Będziemy krzewić kulturę filozoficzną i zainteresowania religioznawcze (...). Dążymy do zupełnego oddzielenia Kościołów wszelkich wyznań od państwa, do całkowitego zeświecczenia instytucji społecznych, a przede wszystkim szkoły"*.

Na II Krajowym Zjeździe (Łódź, 23-24.6.1962) za podstawę zadania Stowarzyszenia przyjęto: *"organizowanie aktywnego udziału społeczeństwa w procesach laicyzacji (...). poprzez: inicjowanie i uczestniczenie w poczynaniach zmierzających do całkowitego zeświecczenia kultury, obyczajowości i wszelkich form życia społecznego; rozwijanie i propagowanie naukowego materialistycznego światopoglądu i postawy racjonalistycznej (...); czynne włączanie się do walki o świeckość całego procesu wychowania młodzieży..."*. W praktycznej działalności Stowarzyszenia doszło do zbliżenia z Towarzystwem Szkoły Świeckiej, co przyczyniło się do podjęcia na III Krajowym Zjeździe (Warszawa, 27.4.1969) uchwały o połączeniu się obu organizacji w Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej, którego I Krajowy Zjazd odbył się 28.4.1969 r. w Warszawie. Przewodniczącym Zarządu Głównego Zjednoczonej Organizacji Świeckiej został znany działacz państwowy i społeczny, dr Jerzy Sztachelski. Jednym z dwu sekretarzy Zarządu został dr Zdzisław Słowik, który wcześniej wraz z prof. Tadeuszem M. Jaroszewskim kierował Komisją przygotowującą zjazd zjednoczeniowy polskich stowarzyszeń świeckich.

W okresie od swojego powstania do czerwca 1989 r. Towarzystwo przechodziło różne fazy działalności odzwierciedlające złożony ówczesny czas w życiu kraju. Na kolejnych zjazdach krajowych formowała się myśl ideowa ruchu, odzwierciedlająca przemiany zachodzące w Polsce i świecie, w życiu społeczeństwa polskiego, w stanie jego świadomości. Myśl ruchu znalazła najpełniejszy wyraz w triadzie programowej: humanizm, racjonalizm, kultura świecka, w programie pozytywnym, którego punktem odniesienia stał się człowiek i możliwość jego godnej samorealizacji w ziemskim i ludzkim świecie. Kolejnymi prezesami Zarządu Głównego a potem Rady Krajowej Towarzystwa byli: prof. Tadeusz M. Jaroszewski, prof. Witold Tyloch, prof. Jan Szmyd, prof. Maria Szyszkowska, prof. Adam Łopatka. Od lutego 2004 r. prezesem Rady Krajowej jest prof. Jerzy J. Wiatr, wybitny uczony, działacz państwowy i społeczny.

Wspomniany pozytywny program ruchu był rozwijany na kolejnych zjazdach stowarzyszenia po 1990 roku oraz na łamach czasopism stowarzyszenia - zwłaszcza tygodnika „Argumenty” oraz

miesięcznika „Człowiek i Światopogląd”, które przez wiele lat redagowali Tadeusz M. Jaroszewski, Zdzisław Słowik, Michał Horoszewicz, Eleonora Syzdek i wielu innych.

Po 1989 roku powstało w Polsce wiele różnych stowarzyszeń humanistycznych i świeckich, jak np. Stowarzyszenie NEUTRUM, Polskie Stowarzyszenie Wolnomyślicieli im. K. Łyszczyńskiego czy środowisko skupione wokół czasopisma „Bez Dogmatu”. Powstała nawet partia polityczna — RACJA POLSKIEJ LEWICY. Większość tych stowarzyszeń jest skupiona w Polskiej Federacji Stowarzyszeń Humanistycznych. W ostatnim czasie stowarzyszenia te i organizacje dążą do konsolidacji działań, ukierunkowując je na różnych formach protestu wobec wielu zjawisk naruszających świecki charakter naszego państwa, zasadę jego neutralności światopoglądowej.

Towarzystwo Kultury Świeckiej, które w 1996 roku postanowiło uznać za patrona swojej działalności osobę Tadeusza Kotarbińskiego, nawiązuje do wspomnianego wielonurtowego polskiego i europejskiego dziedzictwa myśli humanistycznej, racjonalistycznej i świeckiej, nadając temu dziedzictwu wymiar i kształt odpowiadający współczesnym uwarunkowaniom społecznym i kulturowym.

*

„Res Humana”, Wydanie specjalne, 2006.

Leonard J. Pełka

Ur. 1929. Doktor nauk humanistycznych, jest etnografem, religioznawcą. Członek PTR, PTL, PTU, TKŚ, Kuźnica, Neutrum. Zainteresowania: nowe ruchy religijne (neopogaństwo słowiańskie, ekokulty religijne, wicca i satanizm) oraz ludowa mitologia niższa (demonologia).

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 08-06-2006 Ostatnia zmiana: 25-02-2011)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4824) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4824>)

Contents Copyright © 2000-2011 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2011 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych

niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl